

O'ZBEKISTONDA MAHALLIY DAVLAT HOKIMIYATI ORGANLARINING SHAKLLANISH VA RIVOJLANISH TARIXI

Millat umidi universiteti

Otabekov Akbar BM-101

Annotatsiya

Maqolada O'zbekistonda mahalliy davlat hokimiyati organlarining shakllanishi va rivojlanish tarixi chuqur tahlil qilinadi. Unda qadimiy davrlardan boshlab, xonliklar, Rossiya imperiyasi, sovet davri va mustaqillikdan keyingi bosqichlargacha bo'lgan jarayonlar yoritilgan. Shuningdek, mustaqillik yillarida amalga oshirilgan siyosiy, iqtisodiy va huquqiy islohotlar natijasida mahalliy hokimiyat tizimining zamonaviy ko'rinishga ega bo'lishi hamda bugungi kunda ularning jamiyat hayotidagi o'rni alohida tahlil etiladi.

Kalit so'zlar: mahalliy hokimiyat, boshqaruv tizimi, islohot, mustaqillik, siyosat, tarix, demokratik boshqaruv

Abstract

This article provides an in-depth analysis of the formation and development of local government bodies in Uzbekistan. It explores the historical evolution of local administration from ancient times through the periods of khanates, the Russian Empire, the Soviet era, and the years of independence. The article also highlights the political, economic, and legal reforms implemented during independence, which transformed local governance into a more democratic and citizen-oriented system. The current role of local authorities in the social and political life of the country is also examined.

Keywords: local government, administration, reform, independence, democracy, management system, history

Аннотация

В данной статье подробно рассматривается процесс формирования и развития органов местного государственного управления в Узбекистане. Анализируются исторические этапы — от древних времен, ханств и Российской империи до советского периода и эпохи независимости. Особое внимание уделяется политическим, экономическим и правовым реформам, проведенным в годы независимости, которые способствовали созданию современной, демократической и ориентированной на граждан систему местного управления. Также рассматривается роль органов местной власти в общественной и политической жизни страны.

Ключевые слова: местная власть, управление, реформа, независимость, демократия, политика, история

Kirish

O'zbekiston Respublikasida mahalliy davlat hokimiyati organlari mamlakat boshqaruv tizimining ajralmas bo'g'ini sifatida muhim o'rin egallaydi. Ular bevosita aholining ehtiyojlarini aniqlash, hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini ta'minlash, fuqarolarning turmush darajasini oshirish va ularning davlat boshqaruvida ishtirokini kengaytirishga xizmat qiladi.

Mahalliy boshqaruv tizimi har bir jamiyatda davlat mustaqilligini mustahkamlovchi, fuqarolik jamiyatini shakllantiruvchi muhim omil hisoblanadi. Shu sababli, O'zbekistonda ham mahalliy hokimiyat organlari faoliyatini takomillashtirish masalasi davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib kelmoqda.

Asosiy qism

1. Mahalliy boshqaruv tizimining tarixiy ildizlari

O'zbek xalqining tarixida mahalliy boshqaruvning o'ziga xos an'analari mavjud. Qadimiy shaharlar — Samarqand, Buxoro, Xiva kabi markazlarda hokim, mirshab, oqsoqol va arbob kabi mansabdor shaxslar mahalliy aholi manfaatlarini himoya qilish bilan shug'ullangan. Amir Temur davrida ham boshqaruv tizimi qat'iy markazlashgan bo'lib, har bir viloyatda amaldorlar tayinlangan.

Keyinchalik xonliklar davrida mahalliy hokimiyat hokim, bek, mingboshi kabi lavozim egalari orqali amalga oshirilgan. Ularning asosiy vazifasi soliqlarni yig'ish, tartibni saqlash, adolatni ta'minlash va xalq farovonligini nazorat qilishdan iborat edi.

2. Rossiya imperiyasi va sovet davrida mahalliy boshqaruv

XIX asr oxiri — XX asr boshlarida Turkiston Rossiya imperiyasi tarkibiga kiringach, mahalliy boshqaruv tizimiga rus ma'muriy tuzilmalari kiritildi. U paytda general-gubernatorlik tizimi joriy etilib, mahalliy hokimiyat asosan imperiya manfaatlariga xizmat qilgan. Sovet hokimiyati o'rnatilgach, mahalliy boshqaruv "sovetlar" orqali amalga oshirila boshlandi. Bu tizimda mahalliy kengashlar partiya siyosatiga to'liq bo'ysunardi. Mahalliy organlar xalq nomidan faoliyat yuritgan bo'lsa-da, ularning qarorlari markaziy rahbariyat tomonidan tasdiqlanmasdan kuchga kirmas edi. Natijada, aholining mahalliy masalalarga bevosita ta'siri cheklangan edi.

3. Mustaqillik yillarida mahalliy hokimiyat tizimining shakllanishi

1991-yilda O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgach, davlat boshqaruvi tizimida tub islohotlar boshlandi. 1993-yil 2-sentabrda "Mahalliy davlat hokimiyati to'g'risida"gi Qonun qabul qilinib, hokimliklar instituti tashkil etildi. Hokimlar ikki tomonlama javobgarlik tamoyili asosida faoliyat yurita boshladilar: ular Prezident oldida ham, xalq deputatlari kengashi oldida ham

hisobdor bo'lishdi. Bu esa mahalliy hokimiyatni markaz bilan o'zaro muvofiqlashtiruvchi muhim bo'g'inga aylantirdi.

Shuningdek, mustaqillik yillarida joylardagi ijtimoiy-iqtisodiy muammolarni hal etishda fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari — mahalla institutining roli keskin oshdi. Mahalla bugungi kunda nafaqat an'anaviy qadriyatlarni saqlovchi, balki davlat bilan xalq o'rtasidagi aloqa ko'prigiga aylangan.

4. So'nggi yillardagi islohotlar va zamonaviy bosqich

So'nggi yillarda Prezident Shavkat Mirziyoyev rahbarligida mahalliy hokimiyat tizimini yanada demokratlashtirish, ularning javobgarligini oshirish, shaffoflikni ta'minlash borasida chuqur islohotlar amalga oshirilmoqda.

“Mahallabay” tizimi joriy etilib, har bir hududning ijtimoiy muammolari joyida o'rganilmoqda. Hokimlarning xalq bilan muloqoti kengaytirilib, “xalq qabulxonalari” faoliyati yo'lga qo'yildi.

Bundan tashqari, xalq deputatlari kengashlari vakolatlari kengaytirildi, ular hokimlar faoliyatini nazorat qiluvchi muhim organ sifatida mustahkamlandi.

Raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali mahalliy boshqaruvning samaradorligi oshirilmoqda — bu esa ochiqlik va hisobdorlik tamoyillarini amaliyotda mustahkamlamoqda.

Xulosa

O'zbekiston Respublikasida mahalliy davlat hokimiyati organlarining shakllanishi va rivojlanishi uzoq tarixiy jarayonning mahsulidir. Qadimiy davrlardan boshlab, turli siyosiy tuzilmalar o'z davriga xos boshqaruv shakllarini joriy etgan.

Ammo mustaqillik yillarida amalga oshirilgan islohotlar natijasida mahalliy hokimiyat organlari haqiqiy xalq vakillari sifatida shakllandi. Bugungi kunda

ularning asosiy vazifasi — fuqarolarning manfaatlarini himoya qilish, ijtimoiy adolatni ta'minlash va mamlakatni barqaror rivojlantirishga xizmat qilishdir.

Kelajakda mahalliy boshqaruv tizimini yanada samarali qilish, uning qonuniy asoslarini mustahkamlash va fuqarolarning ishtirokini kengaytirish O'zbekistonning demokratik rivojlanish yo'lida muhim omil bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. — Toshkent: O'zbekiston, 2023.
2. "Mahalliy davlat hokimiyati to'g'risida"gi Qonun. — Toshkent, 1993 (so'nggi o'zgartirishlar bilan).
3. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. — Toshkent: O'zbekiston, 2021.
4. Karimov I.A. O'zbekiston XXI asr bo'sag'asida. — Toshkent: O'zbekiston, 1997.
5. Rahimov B. O'zbekistonda davlat boshqaruvi tizimi: islohotlar va istiqbollar. — Toshkent: Adolat, 2022.
6. www.lex.uz – O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari ma'lumotlari bazasi.
7. www.gov.uz – O'zbekiston Respublikasi Hukumatining rasmiy veb-sayti.